

Komur je znana druga in tretja nemška slovnica za ljudsko šolo in ona za nižje razrede srednjih šol, pritrdil bode, da je med njimi velika razlika; silni prepad, ki ga mora učenec pri vstopu v gimnazijo preskočiti. Tu dobi nakrat v roko učeno pisano slovnico in vendar je njegovo slovnisko znanje še tako malo utrjeno, da iz znanstveno urejene knjige ne more lahko zajemati onih navodil, s katerimi bi si pridobival boljši jezikovni čut in večjo spretnost v pravilni rabi tujega jezika. Tudi gledé na učno stvarino, katera je vsled odredb učne uprave predpisana za nižje razrede srednjih šol, utegne sedanja nemška slovnica biti preobsežna, pretežka in nepraktična; zato bi bilo jako umestno, da bi se bila pri določevanju knjig za slovenske dijake nižjih razredov srednjih šol vsa pozornost obrnila na nemško slovnico in uvaževala nje velika nedostatnost. Zastran knjig potrebnih za ljudsko šolo, naglašá govornik, naj bi se pri slovenskih berilih za 5., 6., 7. in 8. razred v poštevek jemal učni čas, ki je pri obilici drugih predmetov odločen jezikovnemu pouku, osobito vajam na podlagi slovenskih čitank. Vse sedanje čitanke, osobito pa nemške so preobsežne in vsled tega tudi predrage. A niti polovice v njih zbrane tvarine ni moči zmagati tekom jednega leta; zato priporočá, naj bi merodajni krogi dejanske potrebe naših učilnic in navedene razloge

uvaževali ter pri spisovanju knjig ne prezirali. Govornik ne stavi konkretnega predloga, želi pa, da bi se berila spisavala kratko, jedrnato in da bi se jim določila zmerna cena.

Poročevalec Šuklje odgovarja predgovornikom, naglašá, da ne preminja svojih nazorov, kakor je trdil poslanec Hribar, in da zasedaj smatra kot potrebno, da se slovenski dijaki na višji gimnaziji nekaterih predmetov učé v nemščini in tako izurijo v tem jeziku, kolikor ga potrebujejo za vseučilišče. Pri glasovanju so bili predlogi brez ugovora sprejeti, nasprotno so glasovali le nekateri nemški poslanci.

V.

Zaklada učiteljskih pokojnin za leto 1892.

Poročevalec Klun: Pokojnine za učitelje 16.300 gld., pokojnine za učiteljske vdove 7000 gld., vzgojnine 1330 gld., miloščine 1870 gld., odpravnine 300 gld., pogrebne 200 gld., uradne in pisarniške potrebščine 50 gld., skupni znesek potrebščine 27.050 gld.

Zaklada: Presežek gospodarjenja z zalogo šolskih knjig 900 gld., šolske globe 900 gld., odstotni odtegljeji 6000 gld., povračila 1346 gld., vsa zaklada okroglo 9150 gld., torej je primanjkljeja za učiteljske pokojnine 17.900 gld., ki se bodo pokrili iz deželnega zaklada.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

✱

Matija Torkar r. 27. febr. 1832 v Zaspah na Gorenjskem, gimnazijo dovršil v Ljubljani l. 1851, mašnik l. 1855, služil za kapelana največ na Dolenjskem in sicer v Ajdovcu, Šent-Lorencu, Črnomlju, Žužemberku, potem v Zagorju ob Savi, pri

sv. Petru v Ljubljani, na Vačah in Raki, l. 1865 v Pliberku in l. 1867 v Velikovecu na Koroškem, od l. 1871 župnik v Mozlju, in od l. 1877 farman v Košani na Notranjskem.

V slovenščini se je javno glasiti jel

l. 1853 v Novicah in to v vezani besedi, v pesmicah „Prijatelj (str. 204), Večeren sprehod (232) in O večernici“ (372), pa v Danici l. 1855: „Pesem k Marii za odvernjenje skušnjav“, posebej l. 1856 na čast sv. Erazmu. Ženinu in nevesti l. 1870 (Koledar dr. sv. Moh. str. 55). — Priljubil se je dr. J. Bleiweisu ter mu dopisoval časih v Novice na pr.: Odperto pisemce razkropljenim prijateljem l. 1860; Zgodovinske in pravljicične črtice o starodavnih Indijanih in njihovej omiki. Iz zgodovinskih virov posnel Matija Torkar (L. 1870 str. 135—152) itd. — Tako se je priljubil tudi A. Einšpielerju, kateri ga je zaradi pritežnosti v domačiji povabil na Koroško, kjer je potem marljivo sodeloval pri „Slovcu“ in njegovem „Slov. Prijatelju“. Znamenit je njegov dopis v Slovcu koj v I. tečaju l. 1865: Moja razodetev o Slovcu in slovenščini itd. — L. 1866 je sestavil: „Poduk od odpustkov za sveto leto in molitve pri obiskovanji cerkva za škofijo Celovško“.

Izvrsten govornik je Torkar od nekdanj skrbno izdeloval cerkvene govore. L. 1860 jel jih je pošiljati „Slov. Prijatelju“ v Celovec in odslej se jih do leta 1883 na stotine nahaja v njem po vseh letnikih s prav malim prestankom. Že leta 1862 mu je pisal Einšpieler: „Vaše pridige so pravi kras in kinč mojega časopisa; letos sem po njih pridobil do 200 več naročnikov, le tako naprej in ostanite mi prijatelj“. Najboljše so menda postne na pr.: O smrti; o pokori; trije križi na Golgati itd. Kar je pričel v Prijatelju, to nadaljuje še vedno v Duhovnem Pastirju od l. 1884 v Ljubljani na korist duhovnim sobratom, katerim sedaj pač ni treba kakor nekdanj drago nakupovati si pridigarjev nemških in sploh inojezičnih, ker jim domače slovstvo nudi jih na izbiranje!

Življenje svetnikov in svetnic Božjih. Izdala družba sv. Mohora. Del I. in II. l. 1867—1869 spisal dr. J. Rogač (cf. Jezičnik XIX. l. 1881 str. 38). —

Del III. (jul.—sept.) v Celovcu 1871. 8. str. 1—476. Nat. J. Blaznik in — Del IV. (okt.—dec.) v Celovcu 1874. 8. str. 1—629. Nat. tiskarna družbe sv. Mohora. Po najboljših virih spisal Matija Torkar, duhoven ljubljanske škofije. — „Tukaj, predragi Slovenci in bratje v Kristusu in po rodu! podaja vam družba sv. Mohora lepo knjigo životopisov svetnikov in svetnic Božjih. Prizadeval sem si s svojim prijateljem . . . na vso moč umevno in po domače pisati, kakor za priproste kmečke ljudi, ki niso visokih šol obiskali, in kakoršnih družba sv. Mohora največ šteje; ogibal se tudi bolj nenavadnih izrekov, kar se je največ dalo. Kako pa sem ta namen dosegel, sodite sami. Vem, da nobeno človeško delo na svetu ni popolnoma, še manj pa si jez od svojega kaj takega domišljam itd. . . — Bratje Slovenci! udje smo sv. katoliške cerkve . . . Ostanimo tej svoji sveti materi zvesti in hvaležni do groba, kakor so jej bili naši pobožni in bogoslužni rajni stariši. Nikar se dati motiti od sedanjega laži-liberalizma, ki učenosti v nespameti in prave dušne prostosti v razujzdanosti išče, in po naši največi dragocenosti — po naši veri — rega! „Rajše serce iz telesa kakor vero iz serca dati“, bodi naše geslo, naš terdni sklep, vedoč, da prav sedaj so oni časi, od katerih sv. apostol Pavel Timoteju govori, da namreč „zdravega uka ne bodo prenašali, ampak po svojih željah si učениkov zbirali, ki ušesa žgačejo, od resnice se odvrčajo, k basnim pa vračajo“, kar je tudi že Jezus Kristus pravil, rekoč, da „bodo krivi Kristusi in krivi preroki vstali, naj bi bili tudi izvoljeni zapeljani, ne verjemite jim! Zgrabljivi volkovi so v ovčjih oblačilih, in po njih sadu jih bote spoznali“ (str. 628) itd. — Po priserčni molitvi k vsem svetnikom in svetnicam Božjim sklepa delo (str. 629): Bodí vse na večó čest trojedinega Boga, na slavo brezmadežno spočete device Marije, in vseh svetnikov in svetnic Božjih, ter v povzdigo sv. katoliške cerkve, kateri v razsodbo

pričujočo knjigo brez izjemka in z največim spoštovanjem poklanja Matija Torkar, župnik.

Matija Hočevar r. 30. jan. 1824 v Lašičah, posvečen l. 1848, bil pristav semeniški, katehet nunski, od l. 1866 župnik Šempeterski, u. 10. sept. 1888 v Toplicah na Dolenjskem, pokopan pri sv. Krištofu v Ljubljani. Marljiv Slovenec je bil jako mirnega duha. Spisal je po nasvetu dr. Močnikovem:

a) Zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze za šolsko mladost. Na Dunaji 1858. 8. 331. V c. k. založbi šolskih bukev. Nat. L. Grund. Vvod. Del I. star. zav. v X razdelkih str. 5—159. Del II. novi zakon v VI razdelih str. 160—322. Djanje apostelnov in začetek sv. Cerkve. Kazalo. 323—331.

b) Sveto pismo star. in nov. zaveze z razlaganjem .. Iz Vulgate .. dr. Allioni. Poslovenjeno v Ljubljani l. 1856—9 (Wolf-Vole). Mej sodelavci je bil tudi Matija Hočevar ter je poslovenil in vravnal po tedanjih pravilih I. Bukve Kraljev, bukve Pripovedi ali Pregovorov, in Modrostne bukve (cf. Predgov. str. XIV. Jezičnik XXIV l. 1886 str. 68).

Mihael Žolgar r. l. 1833 pri sv. Petru v Medvedjem Selu na južnem Štajerskem. Po dovršeni gimnaziji — nekaj časa bogoslovec v Mariboru a kmalu modroslovec v Gradcu — postane učitelj začasno na gimnaziji v Celju, potem l. 1868 stalno v Kranju in naposled spet v Celju, kjer je umrl 2. febr. 1890. Bil je mirnega in blagega značaja, v Kranju tudi okrajni šolski nadzornik, v Celju poslanec v deželnem zboru, odbornik Matici Slovenski, soustanovnik „Popotniku“, založnik in poldrugo leto mu tudi urednik itd. (Zvon 1890 str. 186). Kaj in koliko je pisal v njem, povedó drugi; jaz naj tukaj le pokažem, kako marljiv pisatelj je bil v šolskih izveštjih.

V Celjskem gimnazijskem poročilu je že l. 1866 napisal razpravo „O

slovenskem glagolu“ in l. 1867 „O slovenski sklanji“, in poznej l. 1873 „Slovensko narodno pesništvo“. — Prav tako delaven je bil v Kranju, kajti priobčil je v gimnazijskem letniku 1869 znanstveni sestavek: „Pogled na atiško zgovornost“ v treh oddelkih (1. naravna, 2. sofistovska, 3. umetna str. 15); l. 1870 „O domači odgoji in njenem upljuvu na vspeh šolske mladine“ (str. 23); in l. 1872 „Različnosti v slovenskem ljudskem jeziku“, kjer proti koncu pravi na pr.:

„Toliko v dalje premišljevanje in opazovanje domačega ljudskega jezika jezikoslovcem in drugim rodoljubom, da po skerbem preiskavanji njegove zaklade pozabljivosti otemajo in ž njimi naš pismeni jezik bogatijo. Kajti mnogo besedi in mnogo lepih oblik bi se pozabilo, če bi se ne zaznamnjevale in naslednikom ne izročevale. Šaljivost, po kateri se v jednom kraju zasmehuje, kar je v drugem navadno in domače, ne sme pametne ljudi od marljivega nabiranja jezikovnih zakladov odvracati. Pa ne samo jezik raznih krajev, tudi noša, šega, navade, pravljice, pesmi in vse, kar je spomina vredno, naj bi se spominu marljivo ohranjevalo, da dobijo naši nasledniki gradivo za svoje izobraževanje na domači podlagi. Bolj ko se omika med ljudstvom širi, bolj se pozablja staro, in toliko več dolžnost imamo nabirati to, kar bi se nekaj z velikim trudom iskati moralo. Kakor se godi nam z zgodovino naših davnih prednikov, tako bi se godilo v jeziku in drugih rečeh našim naslednikom, če bi jih z majhnim trudom ne podpirali“ (str. 16). —

Jernej Križaj Severjev r. 18. avg. 1838 v Orehku na Notranjskem, gimnazije šest razredov v Trstu, poslednja dva dovršil v Ljubljani l. 1860, učenec moj v slovenščini, bogoslovec v škofiji Tržaški postal mašnik l. 1866, bil kapelan p. v Gradišcu, v Žminju, naposled kurat pri sv. Antonu poleg Kopra v Istri, kjer je u. 19. jun. 1890.

Kot pisatelj v vezani in nevezani besedi prikaže se javno v Novicah l. 1861: Pomlad in jesen (Pes. str. 151). Karanfil. Zgodovinska povestica. Poslovenil J. Severjev. — Glasnik l. 1864: Nova pesmica. Trojno serce (cf. Zvon 1890 str. 508). Glas valov. Alenka orehovka. Spomin in obstanek. — L. 1865: Ognjeni zmaj. Maloruska pripoved. Odlomek iz Pellikove tragedije „Tomaž Mor“. — Koledarček družbe sv. Mohorja l. 1865: Domo-ljubje. Slepa deklica. Po laščini poslovenjena. — Tomaž Mor. Žalostna igra v petih djanjih. Spisal Silvio Pelliko. Poslovenil J. Križaj Severjev. V Celovcu l. 1866. 16. str. 96. Na svitlo dal A. Janežič v „Cvetji iz domačih in tujih logov“ V. šestka. Nat. J. Blaznik. — Besednik l. 1871: Bratovska ljubezen. Iz laškega poslovenil. . . Zima na Ruskem. Prigodba, posl. J. Severjev itd. — Zora II. l. 1873: Frančiška z Rimini. Žalostna igra v petih dejanjih. Spisal Silvio Pellico. Poslovenil J. Severjev (str. 81—229). Blaženka. Novela. J. faj (str. 166—

233) itd. Znači ga ljubovna otožnost. Na primer bodi pesmica:

Pomlad in jesen.

Dvakrat v letu
Serce kipi mi:
Kadar zeleni kras
Krije zemlji obraz,
Cvetice, hrib in log
Kinčajo vse okrog:
Slavčkov poslušaj spev
V gaji mladenč vesel.
Mladi čas
Zemlje kras,
Ti si ljubezni
Mileni čas.

Še enkrat v letu
Serce kipi mi:
Jesen ko blagoslov
Trosi po zemlji nov.
Milo ko sad zori,
Grozje sladko žari,
Blíža se zime mraz,
Skerb za prihodnji čas.
Jesen ti
Polna si,
Daš nam prijatelov
Svete dari!

J. Severjev.

Književnost.

„Pregled kratice za stavkovo in besedno določilo“ in „Zvezek za analizo“. Pod tem naslovom je izdal založnik J. Giontini v Ljubljani dvojje učil za višje razrede ljudskih šol, ki jih je priredil učitelj I. Belé, v katerih se pripravljajo učenci za prestop na srednje šole. „Pregled kratice“ je stenska tabla, 75:50 cm ter kaže v štirih predelih pregledno sestavljene same kratice za a) stavkove člene, b) stavke, c) besedna plemena z navodom, kaj je pri vsakem določiti (n. pr.: subs., spol, število, sklon) in d) za posamezne oblike besednih plemen, to je namreč za dobo, čas, naklon, število, spol itd. „Zvezek za analizo“ ima 20 listov, t. j. 40 strani. Na prvi in drugi strani je pregled kratice, poleg katerih stoji dotični latinski in slovenski izraz, na tretji strani so izdelani trije slovenski in jeden nemški stavek za vzgled, kako naj učenec določuje; ostalih 37 strani pa je rubriciranih za analitiške vaje. — Te učili imata najprej namen, odpraviti nejednakomernost v kraticah, o kateri vedno tožijo gospodje učitelji srednjih šol pri sprejemnih izpiti. Vrh tega pa še lahko veliko pripomoreta, da se učenci navadijo na urnost, točnost

in posebno zanesljivost v določevanju, ker jim pregled kaže, kaj in v kakšnem redu imajo določevati. Pouk v slovnici postane na ta način nazoren in zlaščuje ponovilo; kajti učenci inajo vedno pred očmi ne samo kratice, nego v pregledu celo slovnico in lahko vsak dan svojo slovniško vest obudè ter v kratkem vse ponové, kar jim je neobhodno znati potreba. Ako visi v razredu več takih tabel, postavi se lahko pred vsako jeden učenec ali dva, ki s prstom kažeta, kar drugi v klopi ustno določuje. „Zvezek za analizo“ pa prisili učenca k rednemu, natančnemu in snažnemu določevanju. Tudi dajo učitelju priliko, da uri učence v sintezi, ki ni manj važna od analize, in sicer tako, da jim narekuje vrsto za vrsto stavkov člen in druga določila, učencem pa naloži, naj poiščejo besed, ki se bodo natanko zlagale z narekovanimi določili. To so potem tako rekoč slovniške uganke, ki zanimajo otroke, bistrijo njih duševno oko in oživljajo ta sicer pusti pouk. — Sestavitelj se je držal skoz latinske terminologije, uvažujoč, da so vse moderne slovnice več ali manj osnovane na podlogi latinske in da je latinski stalni izraz najprikladnejši pojmu, katerega